

การจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 บนฐานโรงเรียนสุขภาวะ Educational Management in 21st Century Based on Learning Healthy

สะอาด ศรีวรรณ¹, ภักดี โพธิ์สิงห์²

Sa-ard Sriwan¹, Phakdee Phosing²

Email : ssriwan999@gmail.com

บทคัดย่อ

โลกในยุคปัจจุบันเป็นยุคโลกาภิวัตน์ที่มีความเจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็วทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ เมื่อต้องเผชิญหน้ากับปัญหาท้าทายต่างๆ ที่รออยู่ในอนาคต มนุษย์ มองเห็นคุณค่าอันเกื้อหนุนของการศึกษาเพื่อนำไปสู่การมีชีวิตที่ดีขึ้นในศตวรรษใหม่ โรงเรียนสุขภาวะ คือ โรงเรียนที่มีรูปแบบกระบวนการบริหารจัดการใหม่ ที่ยึดเอาสุขภาวะเป็นตัวตั้ง เพื่อให้ผู้เรียนเป็นสุข องค์กรเป็นสุข สภาพแวดล้อมเป็นสุข ครอบครัวเป็นสุข และชุมชนเป็นสุข ทั้งในมิติของกาย ใจ สังคมและจิตวิญญาณ มีวิถีที่เชื่อมโยงและสัมพันธ์กันในตัวมนุษย์และสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทั้งกายภาพและสังคม และมีความสามารถรับมือความท้าทายและการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 ได้

คำสำคัญ : การจัดการศึกษา; ศตวรรษที่ 21; โรงเรียนสุขภาวะ

¹ นักศึกษาหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

¹ Student Doctor of Public Administration Program, Faculty of Political Science and Public Administration, Rajabhat Maha Sarakham University, Thailand.

² คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

² Faculty of Political Science and Public Administration, Rajabhat Maha Sarakham University, Thailand.

*ได้รับบทความ: 5 มีนาคม 2562; แก้ไขบทความ: 3 เมษายน 2562; ตอรับการตีพิมพ์: 7 พฤษภาคม 2562

Received: March 5, 2019; Revised: April 3, 2019; Accepted: May 7, 2019

ABSTRACT

In this age of globalization rapidly growing information technology. To face the challenges that await in the future. Human studies of twenty appreciate. To lead to a better life in the new century. School health has formed the new administration to take a health setting. Blessed organizations Blessed environment happy family. Community health and happiness took a set. Both in terms of physical, mental, social and spiritual. There is a way to connect and relate to the human relationship with the environment, both physical and social and the ability to cope with challenges and changes in the 21st century.

Keywords : Educational Management; 21st Century; School Health

1. บทนำ

โลกในยุคปัจจุบันเป็นยุคโลกาภิวัตน์(Globalization) ที่มีความเจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็วทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ(Information Technology)เมื่อต้องเผชิญหน้ากับปัญหาท้าทายต่างๆ ที่รออยู่ในอนาคต มนุษย์ มองเห็นคุณค่าอันเกื้อหนุนของการศึกษา เพื่อนำไปสู่การมีชีวิตที่ดีขึ้นในศตวรรษใหม่ ในวงการศึกษาค้นคว้าของเทคโนโลยีดังกล่าว ก่อให้เกิดปัญหาการเผชิญกับข้อมูลมหาศาล ซึ่งไม่สามารถจัดการกับข้อมูลเหล่านั้นและใช้ข้อมูลเหล่านั้นให้เกิดประโยชน์ได้ การเปลี่ยนแปลงและปัญหาชุดใหม่ที่เกิดขึ้นนี้ทำให้มนุษย์จำเป็นต้องปรับตัวเพื่อการดำรงอยู่อย่างมีคุณภาพ จึงทำให้เกิดความจำเป็นในการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ ใหม่และทักษะชีวิตชุดใหม่ อีกทั้งปัจจุบันมนุษย์อยู่ในโลกาภิวัตน์ที่ไม่มีความแน่นอน ทักษะเดิมๆ ที่มนุษย์มีและใช้ได้ในโลกยุคก่อนๆ ไม่สามารถใช้ ได้ผลในยุคปัจจุบันและอนาคตมนุษย์ต้องเรียนรู้ทักษะใหม่เพื่อความอยู่รอดในสังคม การรับรู้ถึงความเปลี่ยนแปลงและความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาทักษะใหม่ๆ ที่จำเป็นสำหรับการเรียนรู้และการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 เป็นการเรียกร้องให้เตรียมความพร้อมพลเมืองสำหรับศตวรรษที่ 21 เพื่อสะท้อนความเป็นไปได้ในด้านต่างๆ ของการเรียนรู้ที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 (ทศนา แหมมณี, 2555 : 64-65) จากสภาพการณ์ของสังคมที่เปลี่ยนแปลงและพัฒนาอย่างต่อเนื่องที่เกิดขึ้นในศตวรรษที่21 การกำหนดยุทธศาสตร์และการสร้างความพร้อมที่จะรับมือกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ทำให้หลายประเทศ เช่น สหรัฐอเมริกา ฟินแลนด์ นิวซีแลนด์ สหราชอาณาจักร เกาหลีใต้ จีน เวียดนาม รวมถึงไทย มีมาตรการปฏิรูปการศึกษา เพื่อเตรียมการเสริมศักยภาพของประชาชนทั้งด้านทักษะความรู้ ทักษะคิด ค่านิยม (วิทยากร เชียงกูล, 2552 : 191) การจัดการเรียนรู้โรงเรียนสุภาพะ เป็นวิธีการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ดร.ประวิต เอราวรรณ์ ได้กล่าวถึงสุภาพะและ

โรงเรียนสุขภาวะไว้ดังนี้ (ประวิต เอราวรรณ์, 2560 : ออนไลน์) สุขภาวะ หมายถึง ภาวะแห่งความสุขอันสมบูรณ์ทั้งทางร่างกาย ทางใจ ทางจิต และทางสังคมของคน ซึ่งประกอบด้วย การมีสุขภาวะทางร่างกาย คือ การที่เราสามารถทำงานและดำรงชีวิตอยู่ได้ตามควรแก่อายุวัยและควรแก่อัตภาพ การมีสุขภาวะทางใจ คือ การที่เรามีอารมณ์และความรู้สึกที่รื่นรมย์ ยินดี และเป็นสุข ไม่เครียดกังวลมีสติสัมปชัญญะและความคิดตามควรแก่อายุ แก่อัตภาพ และสภาพแวดล้อมที่เป็นอยู่ การมีสุขภาวะทางจิต คือ การที่เรามีความสุขที่เกิดจากการเข้าใจธรรมชาติ เข้าใจความจริงแห่งชีวิตและสรรพสิ่งจนเกิดความรอบรู้ และมีความรักความปรารถนาให้สรรพสิ่งมีความสุข และการมีสุขภาวะทางสังคม คือ ความสามารถในการอยู่ร่วมกับคนอื่นและสิ่งแวดล้อมในสังคมของตนได้อย่างมีความสุข มีน้ำใจ ปฏิบัติตามกติกาที่ได้ร่วมกันวางไว้ มีความเอาใจใส่ มีน้ำใจ ให้อภัย เอื้ออาทร และมีความอดทนต่อการอยู่ร่วมกัน ทำให้มนุษย์เกิดความสุขที่แท้จริงและยั่งยืน โรงเรียนสุขภาวะ คือ โรงเรียนที่มีรูปแบบกระบวนการบริหารจัดการใหม่ ที่ยึดเอาสุขภาวะเป็นตัวตั้ง เพื่อให้ผู้เรียนเป็นสุข องค์กรเป็นสุข สภาพแวดล้อมเป็นสุข ครอบครัวเป็นสุข และชุมชนเป็นสุข ทั้งในมิติของกาย ใจ สังคมและจิตวิญญาณ มีวิถีที่เชื่อมโยงสัมพันธ์กันในตัวมนุษย์ สัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทั้งกายภาพและสังคม มีความสามารถรับมือกับความท้าทายและการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 ได้

2. การจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21

การจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 มีความสำคัญและจำเป็นอย่างมากที่ประเทศไทยต้องรีบดำเนินการอย่างเป็นระบบพร้อมกันทั้งประเทศ ผู้นำทางการศึกษาต้องให้ความสำคัญเอาใจใส่ดำเนินการอย่างต่อเนื่องจริงจัง ซึ่งสาเหตุที่ต้องดำเนินการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ได้มีผู้กล่าวถึงความจำเป็นที่ต้องดำเนินการ ดังนี้ (สำนักบริหารงานการมัธยมศึกษาตอนปลาย สพฐ, 2560 : ออนไลน์) พฤติกรรมการบริโภคและดำเนินชีวิตของประชาชนคนไทยที่มีการปลูกฝังถ่ายทอดการเรียนรู้มาตั้งแต่อดีตจากยุคเกษตรกรรม มีผลผลิตเป็น พืชผัก ผลไม้ กระบวนการผลิตใช้แรงงานคนและสัตว์การดำรงชีวิตมีความร่วมมือช่วยเหลือกัน ทักษะที่ใช้และถูกปลูกฝังถ่ายทอดกันมา คือ ทักษะอาชีพเป็นหลักสำคัญ เมื่อเข้าสู่ยุคเทคโนโลยีการดำรงชีวิตเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ทักษะที่ลดหายไปอย่างมากก็คือความคิดสร้างสรรค์ และการผลิตนวัตกรรมขึ้นมาใช้ และนำไปแลกเปลี่ยนกันในเวทีการแข่งขันในโลกเศรษฐกิจลดลงอย่างเห็นได้ชัด สำหรับการเปลี่ยนผ่านเข้าสู่ศตวรรษที่ 21 ซึ่งเป็นยุคผลผลิตนิยมจะเป็นยุคแข่งขันกันคิดนวัตกรรมที่ตอบสนองใช้ในชีวิตประจำวัน และชีวิตการทำงานทุกกลุ่มอาชีพ ซึ่งถือเป็นเจ้าความคิดและผู้นำการสร้างผลผลิตสู่เวทีการค้าและแข่งขันเวทีเศรษฐกิจโลก ถ้าพลเมืองของประเทศใดเป็นเพียงผู้บริโภคเพียงอย่างเดียว ไม่เป็นผู้คิดและสร้างผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ ผลที่เกิดขึ้นตามมาจะเป็นทาสความคิด และทาสทางเศรษฐกิจ การจัดการกิจกรรมการเรียนรู้การสอนของครูจะต้องทำการปรับเปลี่ยนวิธีการเรียนรู้ของนักเรียน เพื่อให้บรรลุผลลัพธ์ที่สำคัญ

และจำเป็นต่อตัวนักเรียนอย่างแท้จริง มุ่งไปที่ให้นักเรียนสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง ต้องก้าวข้ามสาระวิชาไปสู่การเรียนรู้เพื่อการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 ครูต้องไม่สอนหนังสือไม่นำสาระที่มีอยู่ในตำรามาบอกบรรยายให้นักเรียนจดจำแล้วนำไปทดสอบวัดความรู้ ครูต้องสอนให้เป็นมนุษย์ที่เรียนรู้การใช้ทักษะเพื่อการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 เป็นผู้ออกแบบการเรียนรู้และอำนวยความสะดวก (Facilitate) ในการเรียนรู้ให้เรียนรู้จากการลงมือทำ โดยมีประเด็นคำถามอยากรู้เป็นตัวกระตุ้นสร้างแรงบันดาลใจให้อยากเรียน ที่จะนำไปสู่การกระตือรือร้นที่จะสืบค้นรวบรวมความรู้จากแหล่งต่างๆ มาสนับสนุน หรือโต้แย้งข้อสมมุติฐานคำตอบที่ค้นเคยพบเจอจากประสบการณ์เดิม กลั้วตัวสร้างเป็นกระบวนการทัศน์ใหม่แทนของเดิม การเรียนรู้แบบนี้เรียกว่า Project-Based Learning: PBL จากการประกาศนโยบายไทยแลนด์ 4.0 (ไพฑูรย์ สีนลารัตน์, 2560 : ออนไลน์) รัฐบาลมีเป้าหมายสำคัญในการขับเคลื่อนประเทศ ใช้นวัตกรรมทางเศรษฐกิจสังคมและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพสูง ซึ่งการที่จะพัฒนาคนให้มีคุณภาพ ทักษะ ความรู้ ความสามารถตรงกับนโยบายดังกล่าวได้นั้น ระบบการศึกษาไทยต้องก้าวสู่ “การศึกษา 4.0” เช่นเดียวกัน ศ.กิตติคุณ ดร.ไพฑูรย์ กล่าวว่า การศึกษา 4.0 เกิดขึ้นได้ต้องมีการพัฒนาระบบการศึกษา โดยเฉพาะโรงเรียน ครู ต้องเป็นการจัดการศึกษาเชิงสร้างสรรค์และผลิต เพื่อให้การศึกษาเป็นไปในทิศทางที่มีคุณค่าต่อตัวผู้เรียนต่อสังคมในทางสร้างสรรค์มากยิ่งขึ้น ซึ่งการเรียนการสอนต้องประกอบไปด้วยแนวคิด CCPR Model เพื่อสร้างให้เด็กมีคุณลักษณะ 4 ประการ คือ (1) Critical คิดวิเคราะห์ มองสังคมให้รอบด้าน รู้ที่มาที่ไป เข้าใจเหตุและผล (2) Creative คิดสร้างสรรค์ เด็กต้องคิดต่อยอดจากที่มีอยู่ ประยุกต์และใช้ประโยชน์ มองประเด็นใหม่ๆ (3) Productive คิดผลิตภาพ คำนึงถึงผลผลิต มีวิธีการและคุณภาพ ค่าของผลงาน และ (4) Responsible คิดรับผิดชอบนึกถึงสังคม ประเทศชาติ มีจิตสาธารณะ และมีคุณธรรมจริยธรรม ความดีงาม ต้องทำให้ผู้เรียนสามารถสร้างผลผลิตขึ้นมาได้ ถึงแม้ผลผลิตจะไม่ใหม่เยี่ยมเป็นนวัตกรรม แต่เวลาที่ยาวนานผู้เรียนจะสร้างผลผลิตที่ใหม่ ทันสมัยได้เอง และเขาจะสามารถพัฒนาทักษะและวิถียุทธศาสตร์การคิดค้นแสวงหาและพัฒนาผลิตภัณฑ์ ติดตัวเขาไปตลอดชีวิต ต้องเข้าใจว่า 4.0 ไม่ใช่ทุกอย่างของชีวิต แต่เป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญของชีวิต เราต้องดำเนินการให้ดีที่สุด มีค่าที่สุด และเป็นประโยชน์แก่เรามากที่สุด และต้องมองไปถึงชีวิตหลังยุค 4.0 ด้วย (ไพฑูรย์ สีนลารัตน์, 2560 : ออนไลน์) ได้นำเสนอแนวคิดการศึกษาไทยแลนด์ 4.0 ไว้ 3 แนวคิด คือ 1)การศึกษาเชิงสร้างสรรค์และผลิตภาพ มีหลักคิดในการแก้ปัญหาบริบโณนิยม เน้นที่ผลผลิต Productive Education 2)การพัฒนาเพื่อพัฒนานวัตกรรม To take maximum advantage of the imagination, knowledge, production problem-solving an Opportunity generating potentials of children and youth together with their adult collaborators 3)การศึกษาเพื่อสนองตอบต่อการปฏิวัติอุตสาหกรรมยุค 4.0 สมองต่อความต้องการใหม่ๆ ของเทคโนโลยีผสมผสานกับความก้าวหน้าใหม่เพื่อพัฒนานวัตกรรม

3. โรงเรียนสุภาพะ

จากสถานการณ์ของประเทศไทยในปัจจุบันพบว่าความสามารถในการแข่งขันของประเทศ และคุณภาพเด็กและเยาวชนไทยมีแนวโน้มลดน้อยลงต่อเนื่อง ส่วนหนึ่งเกิดจากความล้มเหลวของระบบการศึกษาไทย(สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ, 2560 : ออนไลน์) จากปัญหานี้หลายภาคส่วนได้เห็นความสำคัญในการพัฒนาเด็กและเยาวชนของประเทศโดยร่วมดำเนินการผ่าน “โรงเรียน” ซึ่งถือเป็นยุทธศาสตร์ที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งเพราะเยาวชนในวัยเรียนส่วนมากอยู่ในระบบโรงเรียน จึงมีความจำเป็นต้องเสริมสร้างศักยภาพและพัฒนาโรงเรียนให้สามารถบริหารจัดการ และจัดกระบวนการเรียนรู้ให้มีคุณภาพได้ และระบบการศึกษาร้างสุขผ่าน “โรงเรียนสุภาพะ” คือ ทางเลือกที่สำคัญในการแก้ไขปัญหาการศึกษาของเยาวชนไทยในเวลานี้โรงเรียนสุภาพะคือ โรงเรียนที่จัดการเรียนการสอนโดยมีเป้าหมายเพื่อสร้างเสริมให้ “ผู้เรียนเป็นสุข” โดยการปรับสภาพเพื่อลดปัจจัยเสี่ยงเพิ่มพฤติกรรมสุขภาพ จัดโครงสร้างและระบบต่างๆ ให้โรงเรียนสภาพแวดล้อม ครอบคลุม และชุมชนเป็นพื้นที่ปลอดภัย และส่งเสริมสุขภาวะของผู้เรียนทั้งด้านกาย ใจ สังคม และปัญญา เพื่อให้ผู้เรียนมีทักษะที่จำเป็นต่อการรับการเปลี่ยนแปลงสู่โลกยุคเทคโนโลยีดิจิทัล องค์ประกอบหลักของโรงเรียนสุภาพะมี 5 ด้าน ได้แก่ 1)ผู้เรียนเป็นสุข ได้แก่ ผู้เรียนมีสุขภาพดีมีทักษะการปฏิบัติให้ตนเองพ้นจากอันตรายอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขมีวินัย รู้หน้าที่มีความรับผิดชอบมีจิตสาธารณะ อนุรักษ์ทรัพยากร และสิ่งแวดล้อมกระตือรือร้นให้ความสนใจในการเรียน 2)โรงเรียนเป็นสุข ได้แก่ โรงเรียนมีการบริหารจัดการที่เอื้อต่อการสร้างเสริมสุขภาวะของผู้เรียนมีการบูรณาการกระบวนการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างให้ผู้เรียนมีสุขภาวะ โดยสอดคล้องกับบริบทภายในโรงเรียนและท้องถิ่นมีกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การติดตามประเมินผลร่วมกันภายในโรงเรียนอย่างต่อเนื่องมีแหล่งเรียนรู้ที่เอื้อต่อการเสริมสร้างสุขภาวะ 3)สภาพแวดล้อมเป็นสุข ได้แก่ โรงเรียนเป็นเขตปลอดเหล้า-บุหรี่ การพนันและสิ่งเสพติดมีการคัดเลือกวัตถุดิบ เครื่องดื่มและอาหารว่างที่เป็นประโยชน์ต่อสุขภาวะของผู้เรียนบรรยากาศในโรงเรียนและห้องเรียนเอื้อต่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียนมีระบบป้องกันภัยและมีการตรวจสอบอย่างสม่ำเสมอมีการจัดสภาพบริเวณโรงเรียนให้มีบรรยากาศร่มรื่นและส่งเสริมการเรียนรู้ 4)ครอบครัวเป็นสุข ได้แก่ ครอบครัวรับฟังและให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์แก่ผู้เรียนในการป้องกันความเสี่ยงต่อพฤติกรรมที่ทำลายสุขภาวะครอบครัวและโรงเรียนมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลทางด้านสุขภาวะเพื่อร่วมพัฒนาสุขภาวะผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ของผู้เรียน เช่น การดูแลเอาใจใส่ด้านการเรียนและพฤติกรรมด้วยวิธีเชิงบวกครอบครัวเข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการเสริมสร้างสุขภาวะของโรงเรียน 5)ชุมชนเป็นสุข ได้แก่ ชุมชนมีสถานที่ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้และใช้ประโยชน์เพื่อสร้างเสริมสุขภาวะของผู้เรียนเปิดโอกาสให้บุคคลในชุมชนได้แลกเปลี่ยนความรู้เกี่ยวกับข้อมูลเชิงสุขภาวะของผู้เรียนมีส่วนร่วมในการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อสร้างเสริมสุขภาวะของผู้เรียนชุมชนและโรงเรียนมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อการเรียนรู้แบบบูรณาการสู่

การเป็นโรงเรียนสุขภาวะ ใช้การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 3 ด้าน คือ 1)การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem-Based Learning : PBL) วิธีการเรียนการสอนจะนำปัญหาหรือสถานการณ์มาเป็นจุดเริ่มต้นของการแสวงหาความรู้ และให้นักเรียนได้พัฒนาทักษะการคิดแก้ปัญหา เรียนโดยแบ่งเป็นกลุ่มย่อย การเรียนโดยการกำกับตนเอง (Self-Directed Learning) และการทำงานร่วมกันเป็นทีม 2)จิตศึกษา จิตศึกษานี้เกิดจากความเชื่อว่า “เพราะความสัมพันธ์เชิงบวกเป็นหัวใจของการเรียนรู้” เพราะหากครูและเด็กมีความสัมพันธ์ที่ดีแล้ว ย่อมทำให้เด็กรู้สึกที่โรงเรียนเป็นสถานที่ที่มีความอบอุ่นและส่งเสริมให้เด็กเกิดพัฒนาการที่ดีด้านอารมณ์ สังคมและการเรียนได้ โดยกิจกรรมส่วนมากมักเป็นกิจกรรมที่ทำให้เกิดสมาธิหรือสติ มุ่งสร้างพลังความสงบจากภายใน อีกทั้งยังช่วยให้ผู้เรียนรู้สึกผ่อนคลายในเชิงลึก รวมไปถึงกิจกรรมที่มุ่งสร้างพลังความรักความเมตตาด้วย 3)ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Community : PLC) ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ หรือ PLC เป็นเครื่องมือสำคัญสำหรับการสอนของครูนักปฏิบัติให้เกิดเป็นชุมชน เพื่อสร้างสรรค์การเรียนรู้แบบใหม่อย่างมีประสิทธิภาพ เน้นการปฏิบัติและการแสดงความคิดเห็น ไม่ใช่รูปแบบการนั่งฟังสัมมนาหรือบรรยายเพียงอย่างเดียว แต่เป็นกระบวนการต่อเนื่องที่ครูและนักการศึกษาทำงานร่วมกันในวงจรของการร่วมกันตั้งคำถามและทำการวิจัยเชิงปฏิบัติการ เพื่อบรรลุผลการเรียนรู้ที่ดีขึ้นของนักเรียน ตามแนวความเชื่อว่า หัวใจของการพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียนให้ดีขึ้นอยู่ที่การเรียนรู้ที่ฝังอยู่ในการทำงานของครูและนักการศึกษา

4. วิธีสร้างโรงเรียนสุขภาวะ

มูลนิธิสถาบันวิจัยระบบการศึกษา (2560 : ออนไลน์) กล่าวว่า การพัฒนาโรงเรียนสุขภาวะ จะเริ่มต้นพัฒนาจากผู้เกี่ยวข้องทั้งโรงเรียน คือ ผู้ปกครอง ชุมชนคณะกรรมการสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา และครู ซึ่งต้องถือว่าเป็น “เจ้าของโรงเรียนร่วมกัน” และมีเป้าหมายอยู่ที่ตัวนักเรียน การพัฒนาและสร้างการเปลี่ยนแปลงจึงเน้นการจัดกระบวนการทำงานให้เกิดการเรียนรู้ที่มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน (interactive learning) ทุกฝ่ายได้แก่ ผู้ปกครองและชุมชน คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา และครู ร่วมกันพัฒนาใน 3 ประเด็นหลัก คือ 1)ร่วมสร้างแผนพัฒนาโรงเรียน (School Improvement Plan : SIP) 2)ร่วมออกแบบกระบวนการทำงานในโรงเรียนให้เกิดความยั่งยืน และ 3)ร่วมเรียนรู้การทำงานเป็นทีมโดยใช้ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Community : PLC) ซึ่งจากกระบวนการข้างต้น โรงเรียนและผู้เกี่ยวข้อง คือ ชุมชน ผู้ปกครอง กรรมการสถานศึกษาผู้บริหาร และครู จะร่วมกันพัฒนาและบริหารจัดการโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (School-based Development and Management : SBM) ปรับเปลี่ยนวิธีคิดจากการรอรับนโยบายและการสั่งการ เป็นรับผิดชอบในการบริหารจัดการด้วยตัวเองมากขึ้น ตั้งแต่กำหนดเป้าหมาย วางนโยบายจัดสรรงบประมาณ ดำเนินการ และประเมินผลภายใต้การตัดสินใจของ

ผู้เกี่ยวข้องในโรงเรียน และมุ่งเน้นการปรับปรุงพัฒนาโรงเรียนตามสภาพจริง (Authentic school Improvement) โดยเป้าหมายการเปลี่ยนแปลง 3 ส่วนคือ 1)เสริมสร้างพลังอำนาจผู้มีส่วนได้เสีย (Empowering Stakeholder) ให้ชุมชน ผู้ปกครองกรรมการสถานศึกษา ผู้บริหาร และครู สามารถร่วมกันพัฒนาและบริหารจัดการโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (School-based Development and Management : SBM) โดยใช้รูปแบบการบริหารโรงเรียนด้วยคณะกรรมการเป็นกลไกสำคัญ และปรับเปลี่ยนบทบาทจากการเป็นคณะที่ปรึกษา (Advisory Board) ให้มีลักษณะการทำงานเป็นคณะผู้ร่วมรับผิดชอบมากขึ้น 2)ปรับปรุงระบบการทำงานและเงื่อนไขการทำงานในโรงเรียน (Adjust Systems and Work Conditions in School) โดยเน้นการสร้างกระบวนการพัฒนาโรงเรียนโดยมีผู้อำนวยการโรงเรียนเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง 3)พัฒนาครูเชิงวิชาชีพ (Professional Development) ให้เกิดชุมชนทางวิชาชีพ (Professional Learning Community : PLC) ให้สามารถปรับเปลี่ยนวิธีการสอนและการจัดกระบวนการเรียนรู้ โดยเน้นวิธีการเรียนรู้ที่หลากหลาย ทั้งการเรียนรู้จากปัญหา (Problem-based Learning : PBL) และการบูรณาการวิชาและทักษะต่างๆ เพื่อการแก้ปัญหาและค้นหาทางออกในสถานการณ์ชีวิตจริง รวมทั้งสร้างวัฒนธรรมการทำงานใหม่ ที่เน้นการเรียนรู้ร่วมกัน (Collective Learning) ให้เกิดขึ้นกับครูได้มีบุคคลสำคัญทางการศึกษาของประเทศไทยให้ความเห็นเกี่ยวกับการปฏิรูปการศึกษาของประเทศไทย ที่สามารถเป็นจริงได้

ประเวศ วะสี (2560 : ออนไลน์) กล่าวไว้ดังนี้ การเสริมสร้างพลังอำนาจการจัดการศึกษาที่สร้างสุขภาวะในโรงเรียนถือเป็นการปฏิรูปประเทศไทยที่สำคัญอย่างยิ่ง เพราะการศึกษาที่ผ่านมาก่อให้เกิดทุกข์ทั่วไปหมด ฉะนั้นหากเราสามารถเปลี่ยนการศึกษาที่สร้างความสุขให้กับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องทั้งเด็ก ผู้ปกครอง ครู ถือเป็นการปฏิรูปที่สำคัญ เพราะการปฏิรูปการศึกษาถือเป็นเรื่องใหญ่ ถ้าทุกฝ่ายร่วมกันคิดถือเป็นพลังที่จะเปลี่ยนแปลงไปสู่ความร่มเย็นเป็นสุข อีกทั้งที่ผ่านมาแผนการศึกษาแห่งชาติเป็นแผนที่ครอบคลุมทุกอย่างแต่ยังไม่เกิดขึ้น เพราะขึ้นอยู่กับคนทำหรือไม่ทำ เข้าใจหรือไม่เข้าใจ ซึ่งประเทศไทยขาดภูมิปัญญาด้านการจัดการ เพราะเราเรียนเป็นรายวิชา เน้นการท่องจำให้กับนักเรียนมากกว่าสอนความเข้าใจ ฉะนั้นการจัดการถือเป็นความเชื่อมโยงที่ดีการเรียนรู้ทำให้เกิดปัญญาจนนำไปสู่ความสุข ถ้าการศึกษาเป็นความทุกข์ คนไทยก็เกลียดการศึกษา อะไรที่ทำให้เกิดความสุขคนจะมุ่งทำเรื่องนั้นๆ ซึ่งหากการศึกษาทำให้คนเกิดความสุข คนไทยก็จะมุ่งกลับไปเรียน และหากทุกโรงเรียนสร้างสุขภาวะในโรงเรียน ก็ทำให้เกิดความสุขได้อย่างยั่งยืน การศึกษาของประเทศไทยจำเป็นต้องเปลี่ยนหลักคิดใหม่โดยการศึกษาต้องเอาชีวิตเป็นตัวตั้ง เพราะการศึกษาคือชีวิต เด็กต้องเรียนรู้จากชีวิต อย่าแยกการศึกษาออกจากชีวิต รศ.ดร.ประวิต เอราวรรณ์ ให้ความเห็นในการปฏิรูปการศึกษา คือ การเสริมสร้างพลังอำนาจการจัดการศึกษาที่สร้างสุขภาวะในโรงเรียน ผู้เกี่ยวข้องต่อการจัดการศึกษา ตระหนักและให้ความสำคัญกับการจัดการศึกษาที่เน้นให้ผู้เรียนเป็นสุขใน 4 มิติ คือ โรงเรียนเป็นสุข สิ่งแวดล้อมเป็นสุข ครอบครัวเป็นสุข และชุมชนเป็นสุขนำสู่นักเรียน

เป็นสุขมากกว่าการไปมุ่งเก่งวิชาการ ความเป็นเลิศ การแข่งขันที่มากเกินไป จนหลงลืมชีวิตความเป็นจริงในมิติของความเป็นมนุษย์ การอยู่ร่วมกัน การเคารพศักดิ์ศรี นายแพทย์ยงยุทธ วงศ์ภิรมย์ศานติ์ กล่าวถึงการเสริมสร้างพลังอำนาจการจัดการศึกษาที่สร้างสุขภาวะในโรงเรียน มีจุดเด่นตรงที่การสร้างประชาคมการเรียนรู้ทั้งในโรงเรียนและระหว่างโรงเรียนหรือภายนอกโรงเรียนการเน้นให้ครูเรียนรู้ร่วมกันไปกับเด็กให้ได้มากที่สุด และเลิกการให้ครูเรียนรู้ผ่านการอบรม ซึ่งไม่ได้ผล อีกทั้งการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนสุขภาวะซึ่งมุ่งพัฒนาเด็กทั้งร่างกาย ความคิดอ่าน จิตใจและทักษะทางสังคม โดยวิธีการจัดกระบวนการเรียนรู้ผ่านกิจกรรมในหลักสูตรและกิจกรรมเสริมหลักสูตรภายใต้การมีบทบาทของเด็กนายสังคม อินทร์ขาว กล่าวถึงการเรียนการสอนในปัจจุบันนั้นส่วนมากจะสอนตามตำราในรูปแบบให้ความรู้และการจำมากกว่าความเข้าใจ แต่การจัดการเรียนการสอนที่โรงเรียนบ้านนาขนวนจะเน้นให้เด็กรู้ในสิ่งที่อยากรู้ ส่วนหลักสูตรการเรียนการสอนที่จะให้สอดคล้องตามกฎกระทรวงอยู่ที่ครูที่จะสอดแทรกเนื้อหาในการสอนให้กับนักเรียน เพราะโรงเรียนเน้นความสุขของผู้เรียนและครูผู้ทำงานเป็นหลัก

5. สรุป

จากสถานการณ์ของประเทศไทยในปัจจุบันพบว่าความสามารถในการแข่งขันของประเทศและคุณภาพเด็กและเยาวชนไทยมีแนวโน้มลดน้อยลงต่อเนื่อง ส่วนหนึ่งเกิดจากความล้มเหลวของระบบการศึกษาไทย สะท้อนให้เห็นได้จากการประเมินคุณภาพการศึกษาในระดับประเทศ ได้แก่ การทดสอบ O-NET ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และ 6 คะแนนเฉลี่ยทุกวิชาไม่ถึงครึ่งของคะแนนเต็ม การทดสอบ PISA อยู่ในลำดับท้ายของกลุ่ม โดยเฉพาะผลการทดสอบด้านการคิดวิเคราะห์อยู่ในระดับต่ำมาก ด้วยสถานการณ์เช่นนี้จึงต้องมีการปฏิรูปการศึกษาอย่างจริงจังและตรงประเด็นปัญหาของการศึกษา โดยปฏิรูปการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครูที่ห้องเรียน ซึ่งใช้วิธีการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนสุขภาวะเพราะเป็นการมุ่งพัฒนาเด็กทั้งร่างกาย ความคิดอ่าน จิตใจและทักษะทางสังคม วิธีการจัดกระบวนการเรียนรู้ผ่านกิจกรรมในหลักสูตรและกิจกรรมเสริมหลักสูตรภายใต้การมีบทบาทของเด็ก การจัดการศึกษาโรงเรียนสุขภาวะ คือ โรงเรียนที่มีรูปแบบกระบวนการบริหารจัดการใหม่ ที่ยึดเอาสุขภาวะเป็นตัวตั้ง เพื่อให้ผู้เรียนเป็นสุข องค์กรเป็นสุข สภาพแวดล้อมเป็นสุข ครอบครัวเป็นสุข และชุมชนเป็นสุข ทั้งในมิติของกาย ใจ สังคมและจิตวิญญาณ มีวิถีที่เชื่อมโยงและสัมพันธ์กันในตัวมนุษย์และสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทั้งกายภาพและสังคมสามารถรับมือกับความท้าทายและการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 ได้ และถือเป็นการปฏิรูปการศึกษาที่ตอบโจทย์ของสังคมประเทศไทย ที่สำคัญยิ่งกว่าคือการทำให้เด็กไทยมีความรู้ ทักษะสามารถคิดวิเคราะห์สังเคราะห์ และนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างแท้จริง

6. เอกสารอ้างอิง

- ทีศนา แคมมณี. (2555). ศาสตร์การสอน : องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประวิต เอราวรรณ. (2560). การบริหารโรงเรียนสุขภาวะ. สืบค้นเมื่อ 5 มกราคม 2562. จาก <http://www.ires.or.th/?>
- ประเวศ วะสี. (2560). โรงเรียนสุขภาวะ เป็นการปฏิรูปประเทศไทย. สืบค้นเมื่อ 8 มกราคม 2562. จาก <https://www.isranews.org/thaireform-other-news/26102>
- ไพฑูรย์ สินลารัตน์. (2560). การศึกษาไทย 4.0 เป็นยิ่งกว่าการศึกษา. สืบค้นเมื่อ 11 มกราคม 2562. จาก dpu.ac.th/ces/upload/content/files/ศ_กิตติคุณ%20ดร_ไพฑูรย์%20สินลารัตน์%20การศึกษาไทย%204_0%20วันที่%2024%20กันยายน%202559.pdf
- มูลนิธิสถาบันวิจัยระบบการศึกษา. (2560). เครื่องมือการพัฒนาสู่โรงเรียนสุขภาวะ. สืบค้นเมื่อ 10 มกราคม 2562. จาก <http://www.ires.or.th/?p=847>
- วิทยากร เชียงกุล. (2552). สรุปผลการประเมินมาตรฐานการศึกษารอบ 3. สืบค้นเมื่อ 6 มกราคม 2562. จาก <http://www.moe.go.th/moe/th/news/detail.php?NewsID=40056&Key=hotnews>
- สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ. (2560). โรงเรียนสุขภาวะ : การศึกษาแบบนวัตกรรมยุคใหม่. สืบค้นเมื่อ 11 มกราคม 2562. จาก <https://dol.thaihealth.or.th/Media/Index/591e0f31-e19d-e711-80e3-00155d65ec2e?ReportReason=1>
- สำนักบริหารงานการมัธยมศึกษาตอนปลาย สพฐ. (2560). แนวทางการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21. สืบค้นเมื่อ 10 มกราคม 2562. จาก https://webs.rmutl.ac.th/assets/upload/files/2016/09/20160908101755_5_1855.pdf